

IDENTIFIKÁCIA A OVERENIE IDENTIFIKÁCIE KLIENTA PODĽA AML ZÁKONA

Otázka

- Ako aplikovať v praxi ustanovenia AML zákona týkajúce sa identifikácie a overenia identifikácie klienta – fyzickej osoby, najmä vo vzťahu k novým technológiám (online identifikácia klienta)?

Predpis/ustanovenie

- zákon č. 297/2008 Z.z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „AML zákon“)

(§ 8 ods. 1 písm. a), § 12 ods. 2 písm. a), § 20a ods. 1 a 2 AML zákona)

Podľa § 8 ods. 1 písm. a) AML zákona overením identifikácie sa na účely tohto zákona rozumie a) pri fyzickej osobe overenie údajov podľa § 7 ods. 1 písm. a) v jej doklade totožnosti, ak sú uvedené, a overenie podoby osoby s podobou v jej doklade totožnosti za jej fyzickej prítomnosti alebo s použitím technických prostriedkov a postupov, ak takýmito prostriedkami a postupmi je možné vykonať overenie identifikácie na úrovni, ktorá je z hľadiska dôveryhodnosti výsledku overenia obdobná overeniu za fyzickej prítomnosti; u fyzickej osoby-podnikateľa aj overenie údajov podľa § 7 písm. a) na základe dokumentov, údajov alebo informácií získaných z úradného registra alebo inej úradnej evidencie, v ktorej je podnikateľ zapísaný, alebo z iného dôveryhodného a nezávislého zdroja.

Stanovisko FSJ

Jedným z cieľov smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2018/843 z 30. mája 2018, ktorou sa mení smernica (EÚ) 2015/849 o predchádzaní využívaniu finančného systému na účely prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu a smernice 2009/138/ES a 2013/36/EÚ (ďalej len „V. AML Smernica“) je presná identifikácia a overenie údajov fyzických osôb a právnických osôb z dôveryhodných zdrojov, ktoré sú dôležité pre boj proti praniu špinavých peňazí alebo financovaniu terorizmu. **Primárnou povinnosťou pri predchádzaní legalizácii príjmov z trestnej činnosti a financovaním terorizmu je preto spoľahlivá a dôveryhodná identifikácia a overenie identifikácie klienta (ďalej len „identifikácia klienta“) zo strany povinných osôb**, a to niektorým zo spôsobov ustanovených AML zákonom. Tieto spôsoby identifikácie možno rozdeliť do troch základných typov: 1. identifikácia klienta za jeho fyzickej prítomnosti, 2. identifikácia klienta prostredníctvom technických prostriedkov a postupov, 3. prevzatie identifikačných údajov od banky alebo finančnej inštitúcie.

I.

Prvým spôsobom identifikácie klienta je overenie identifikačných údajov v doklade totožnosti a overenie podoby klienta s podobou vyobrazenou v jeho doklade totožnosti, **za fyzickej prítomnosti klienta, tzv. identifikácia tvárou v tvár (face-to-face)**. Uvedený spôsob identifikácie má nezastupiteľné miesto v systéme ochrany pre legalizáciu príjmov z trestnej

činnosti a financovaním terorizmu, nakoľko na základe osobného kontaktu a komunikácie s klientom možno získať spoľahlivým spôsobom nielen identifikačné údaje a podklady od klienta, ale aj množstvo iných informácií významných pre odhalenie prípadnej trestnej činnosti. Na rozdiel od neosobného on-line kontaktu s klientom, pri fyzickej prítomnosti klienta je možné detailne rozoznať a posúdiť holografické prvky dokladu totožnosti s cieľom zistiť, či sa nejedná o falšované alebo pozmenené doklady, ďalej je možné posúdiť či klient, ktorý uzatvára obchodný vzťah je skutočne identifikovanou osobou, prípadne či nie je v prítomnosti tretích osôb, ktoré riadia konanie klienta, atď. Skúsení a školení zamestnanci povinnej osoby takisto dokážu identifikovať rôzne neštandardné, rizikové situácie a správanie klienta pri jeho neverbálnej alebo verbálnej komunikácii. Z uvedených dôvodov možno aj naďalej tento spôsob identifikácie klienta považovať v aplikačnej praxi povinných osôb za najbezpečnejší z pohľadu AML.

II.

Okrem identifikácie klienta tvárou v tvár AML zákon umožňuje využitie niektorých alternatívnych spôsobov identifikácie klienta na diaľku. V súvislosti s rozvojom informačných technológií, digitalizácie transakcií a platieb, ako aj dopytu zo strany klientov pri uzatváraní obchodných vzťahov na diaľku (on – line identifikácia klienta bez jeho fyzickej prítomnosti) sa s účinnosťou AML zákona od 15.03.2018 upravila možnosť identifikácie klienta aj **prostredníctvom technických prostriedkov a postupov**. Týmto sa rozumejú softvérové riešenia vymedzené zabezpečeným digitálnym rozhraním umožňujúcim získavanie a prenos údajov, dokumentov a informácií prostredníctvom technických zariadení a ich následné spracovanie, a to účelným, ustáleným súhrnom na seba nadväzujúcich krokov pri identifikácii klienta.

Vzhľadom na súčasný vývoj trhu a technológii sa síce spôsob využitia tejto možnosti on-line uzatvárania obchodných vzťahov javí ako perspektívnejší, **je potrebné mať na zreteli, že povinné osoby sú povinné zabezpečiť úroveň overenia obdobnú overeniu za fyzickej prítomnosti klienta**. Pred začatím používania uvedenej technológie je povinná osoba povinná zohľadniť okolnosti vykonávania obchodu a bezpečnostné riziká technológie, riziko klienta, daný spôsob môže použiť len pri produktoch a službách, ktoré sú vhodné a primerané, pričom povinná osoba je povinná pri kontrole preukázať, ako identifikovala, vyhodnotila a zmiernila rizikové faktory, atď. V praktickej činnosti povinnej osoby je potrebné klásť dôraz najmä na pravidelné hodnotenie rizík, systém kontrolných mechanizmov, odbornú prípravu príslušných zamestnancov, ako aj pravidelné vyhodnocovanie kvality a bezpečnosti a efektívnosti využívaného technického riešenia. Z uvedeného vyplýva, že vyhodnotenie dôveryhodnosti použitých procesov identifikácie a overenia identifikácie osôb na diaľku vyplýva najmä z miery rizík, ktoré sú obvyklé s ohľadom na činnosť príslušnej povinnej osoby (bližšie vid'. časť IV. tohto Stanoviska).

Podmienky využívania tohto druhu overenia identifikácie klienta upravuje Stanovisko Útvary dohľadu nad finančným trhom národnej banky Slovenska zo dňa 10.decembra 2018 č. 1/2018 k identifikácii a overeniu identifikácie klienta – fyzickej osoby, bez jej fyzickej prítomnosti prostredníctvom technických prostriedkov a postupov podľa zákona.

III.

Tretím typom je tzv. prevzatá identifikácia, ktorá spočíva v tom, že povinná osoba prevezme už zistené identifikačné údaje klienta od iného subjektu. Táto možnosť vyplýva

z ustanovenia § 13 AML zákona, podľa ktorého povinná osoba môže prevziať údaje a podklady podľa § 10 ods. 1 písm. a) až c) AML zákona potrebné na vykonanie starostlivosti vo vzťahu ku klientovi od banky alebo finančnej inštitúcie, to znamená použiť už uskutočnenú základnú starostlivosť v uvedenom rozsahu. Uvedený postup však prijímajúcu povinnú osobu nezbaňuje zodpovednosti za riadne vykonanie starostlivosti vo vzťahu ku klientovi, t.j. konečnú zodpovednosť za to, že takto získané údaje spĺňajú požiadavky na výkon starostlivosti vo vzťahu ku klientovi podľa zákona, nesie táto povinná osoba. FSJ uvádza, že predmetné ustanovenie má fakultatívny charakter a je na povinnej osobe a jej hodnotení rizík, či pre určitý obchodný vzťah, produkt a klienta vôbec tento spôsob zisťovania informácií zvolí a aké ďalšie opatrenia bude vykonávať. Je potrebné zvážiť riziko nedostatku informácií a podkladov získaných treťou stranou, ich správnosti a úplnosti, keďže vykonaná starostlivosť vo vzťahu ku klientovi je kľúčovým prvkom pre kvalifikované uplatnenie princípu KYC.

Pre uvedený spôsob identifikácie a overenia identifikácie klienta platí, že v prípade zvýšeného rizika zneužitia na legalizáciu príjmu z trestnej činnosti a financovaním terorizmu, ktoré povinná osoba zistí u niektorého produktu, klienta alebo konkrétneho obchodu, nemožno tento postup uplatniť a je potrebné pristúpiť k identifikácii klienta tvárou v tvár alebo zabezpečiť úroveň overenia obdobnú overeniu za fyzickej prítomnosti klienta. ***K použitiu ustanovenia § 13 AML zákona bližšie pozri usmernenie k plneniu tretími stranami na stránke www.minv.sk/?financna-policia.***

IV.

Hodnotenie rizík ML/FT vo vzťahu k novým technológiám a novým distribučným systémom

Povinnosť identifikovať, posudzovať, vyhodnocovať a aktualizovať riziká legalizácie a financovania terorizmu podľa druhu obchodov a obchodných vzťahov, pri zohľadnení vlastných rizikových faktorov a rizikových faktorov uvedených v prílohe č. 2 k AML zákonu, vyplýva povinným osobám z ustanovenia § 20a ods. 1 zákona. Hodnotenie rizík musí byť primerané povahe a veľkosti povinnej osoby a musí zohľadňovať národné hodnotenie rizík podľa § 26a zákona. Zároveň by malo reflektovať nadnárodné hodnotenie rizík vykonané Európskou komisiou, metodické a výkladové materiály Finančnej spravodajskej jednotky, Národnej banky Slovenska, všeobecné odporúčania EBA, ESMA, EIOPA a Spoločného výboru európskeho orgánu dohľadu (ESAs) v oblasti AML/CFT.

Pri identifikovaní rizika spojeného so spôsobom, ktorým klient získava produkty alebo služby, povinná osoba musí zvážiť riziko obchodného vzťahu, ktorý sa uskutočňuje na báze nepriameho kontaktu. ***Je potrebné uviesť, že klienti identifikovaní bez fyzickej prítomnosti a bez použitia ďalších doplnkových opatrení sú oveľa rizikovejší, ako klienti identifikovaní za ich fyzickej prítomnosti.*** Využívanie nových technológií a štruktúra distribučného kanála môže ovplyvniť celkové riziko ML/FT, preto tieto faktory povinná osoba pri hodnotení musí vždy zohľadniť. Uvedené vyplýva aj z prílohy č. 2 k AML zákonu, podľa ktorej sa za vyššie riziko ML/FT považujú obchody alebo obchodné vzťahy, kedy klient nie je fyzicky prítomný a bez určitých bezpečnostných opatrení, akým je napríklad elektronický podpis, ako aj nové obchodné postupy vrátane nových distribučných systémov a používanie nových alebo rozvíjajúcich sa technológií pre nové alebo už existujúce produkty.

V rámci národného hodnotenia rizík bolo identifikované vyššie riziko ML/FT v súvislosti so zakladaním obchodného vzťahu bez fyzickej prítomnosti klienta na účely identifikácie a overenia identifikácie (on-line identifikácia, identifikácia prostredníctvom rôznych mobilných aplikácií, video call, resp. prostredníctvom iných digitálnych prostriedkov), a to najmä z dôvodu možnosti použitia falošného dokladu totožnosti, nemožnosti posúdiť holografické, ochranné prvky dokladu totožnosti, známky neoprávneného zásahu alebo jeho poškodenia, možnosti digitálnej úpravy tváre klienta, možnosti zneužitia tretej osoby (bieleho koňa) na založenie obchodného vzťahu, možnosti odcudzenia identity a zneužitia osobných údajov cez internet, nemožnosti posúdiť prostredie mimo záberu kamery, nemožnosti vykonať základnú starostlivosť v rozsahu § 10 AML zákona, atď. Aj keď je tento spôsob identifikácie pre klienta pohodlný a nezaťažujúci, ***aplikačná prax dlhodobo ukazuje, že tento druh identifikácie klienta je veľmi rizikový z dôvodu častého výskytu zneužitia on-line identity.***

Rovnako z finálneho znenia usmernenia vydaného EBA, ESMA, EIOPA „o zjednodušenej a zvýšenej starostlivosti a o faktoroch, ktoré by úverové a finančné inštitúcie mali zväziť pri posudzovaní rizika prania špinavých peňazí a financovania terorizmu“ vyplýva, ***že k zvýšeniu rizika prispieva on-line a nepriama distribúcia bez primeraných ochranných opatrení, napríklad elektronických podpisov, dokumentov elektronickej identifikácie, ktoré spĺňajú kritériá stanovené v nariadení Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 910/2014 z 23. júla 2014 o elektronickej identifikácii a dôveryhodných službách pre elektronické transakcie na vnútornom trhu a o zrušení smernice 1999/93/ES (Ďalej len „nariadenie (EÚ) č. 910/2014“).***

Vychádzajúc z V. AML Smernice v prípadoch, keď klient nie je fyzicky prítomný na účely identifikácie a overenia identifikácie, povinné osoby by mali v procese identifikácie zohľadniť bezpečné procesy identifikácie na diaľku alebo elektronickej identifikácie uznané a regulované na vnútroštátnej úrovni príslušným vnútroštátnym orgánom. Takýmito sú najmä prostriedky elektronickej identifikácie spĺňajúce technické špecifikácie, normy a postupy pre vysokú úroveň zabezpečenia ustanovené v priamo vykonateľnom právne záväznom akte Európskej únie – v nariadení (EÚ) č. 910/2014, v nadväznosti na implementačný zákon č. 272/2016 Z. z. o dôveryhodných službách pre elektronické transakcie na vnútornom trhu a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o dôveryhodných službách), ***keďže takéto prostriedky elektronickej identifikácie sa svojou spoľahlivosťou najviac približujú identifikácii za fyzickej prítomnosti klienta.***

Z vyššie uvedeného vyplýva, že pri uzatváraní obchodného vzťahu bez fyzickej prítomnosti klienta môže povinná osoba využiť predovšetkým dôveryhodnú formu preukázania sa klienta kvalifikovaným elektronickým podpisom alebo s použitím úradného autentifikátora. Uvedený spôsob overenia identifikácie klienta sa bude považovať za overenie identifikácie za jeho fyzickej prítomnosti.

V ostatných prípadoch budú povinné osoby povinné obchodné vzťahy bez priameho kontaktu s klientom (bez použitia určitých bezpečnostných opatrení, akým je kvalifikovaný elektronický podpis a úradný autentifikátor) ***považovať za faktor vyššieho rizika, tento zohľadniť pri hodnotení rizík v zmysle § 20a AML zákona a následne postupovať podľa § 12 ods. 1, 2 písm. a) AML zákona, t.j. vykonať zvýšenú starostlivosť.*** Z uvedeného ustanovenia AML zákona vyplýva, že povinná osoba pri aplikovaní zvýšenej starostlivosti bude povinná vykonať okrem úkonov základnej starostlivosti v zmysle § 10 zákona (identifikáciu a overenie identifikácie klienta a konečného užívateľa výhod, zistenie účelu a plánovanej

povahy obchodného vzťahu, zistenie, či klient koná vo vlastnom mene, ako aj či klient nie je politicky exponovanou osobou alebo sankcionovanou osobou, v závislosti od rizika legalizácie a financovania terorizmu zistenie pôvodu finančných prostriedkov, atď.) aj ďalšie opatrenia špecifikované v programe vlastnej činnosti v zmysle § 20 zákona.

Okrem vyššie uvedeného pri uplatnení výnimky z overenia identifikácie tvárou v tvár je nevyhnutné dodržať minimálny rozsah opatrení, ktoré spočívajú v identifikácii klienta prostredníctvom ďalších dokumentov, údajov alebo informácií a vo vykonaní ďalších opatrení na overenie alebo potvrdenie predložených dokumentov v spojení s jednou z troch alternatív, a to

- a) vyžiadanie si písomného potvrdenia od inej banky, zahraničnej banky, ktorá pôsobí na území členského štátu alebo finančnej inštitúcie, ktorá pôsobí na území členského štátu, že je jej klientom (o existencii zmluvného vzťahu medzi bankou, resp. finančnou inštitúciou a takýmto klientom, pričom takéto potvrdenie musí obsahovať aj všetky identifikačné údaje klienta v rozsahu § 7 zákona, ktoré iná banka alebo finančná inštitúcia zistila, overila (§ 8), resp. aktualizovala pri vykonaní starostlivosti vo vzťahu ku klientovi);
- b) zabezpečenie vykonania prvej platby prostredníctvom účtu vedeného na meno klienta v banke alebo v zahraničnej banke pôsobiacej na území členského štátu, pričom klient musí predložiť doklad preukazujúci existenciu takéhoto účtu (napr. kópiu uzatvorenej zmluvy k tomuto účtu); alebo/eventuálne
- c) overenie identifikácie klienta v rozsahu, v akom to umožňuje poskytovanie platobnej iniciačnej služby, alebo služby informovania o platobnom účte inou povinnou osobou, ak bola touto povinnou osobou vykonaná aspoň základná starostlivosť podľa § 10.

Stanovené podmienky je potrebné považovať za zákonné minimum, ktoré je nevyhnutné splniť, a navyše je na každej povinnej osobe, ktorá bude výnimku využívať, aby si nastavila ďalšie bezpečnostné opatrenia ako z hľadiska ochrany pred legalizáciou a financovaním terorizmu, tak aj z dôvodu svojej vlastnej obchodnej bezpečnosti.

Aj keď uvedený postup môže predstavovať do istej miery pre povinnú osobu prekážku pri použití nových technológií v oblasti Fintech, dôvody pre zavedenie týchto opatrení v záujme predchádzania legalizácii príjmov z trestnej činnosti a financovania terorizmu, sú nepochybne racionálne a opodstatnené, pričom reflektujú V. AML Smernicu, nadnárodné hodnotenie rizík vykonané Európskou komisiou, ako aj všeobecné odporúčania EBA, ESMA, EIOPA a Spoločného výboru európskeho orgánu dohľadu (ESAs) v oblasti AML/CFT.

V súvislosti s overovaním identity on-line FATF vydala usmernenie, ktoré objasňuje potenciálne riziká a prínosy systémov digitálnych identifikačných údajov s cieľom objasniť ich a analyzovať možnosti použitia takýchto systémov tak, aby boli splnené osobitné požiadavky AML/CFT (vid'. <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/Guidance-on-Digital-Identity.pdf>.)

Význam stanoviska

Stanoviská FSJ k aplikácii jednotlivých ustanovení zákona nie sú právne záväzné a vyjadrujú názor FSJ, ktorá nemôže predvídať rozhodnutia súdov, alebo iných orgánov dohľadu, resp. kontroly pôsobiacich podľa osobitných predpisov, ako aj ich výklad právnych predpisov, preto výklad týchto orgánov môže byť v určitých prípadoch odlišný. Postup v súlade so stanoviskom bude však FSJ pri výkone kontroly považovať za postup v súlade so zákonom, ibaže by z okolností konkrétneho prípadu vyplynula neaplikovateľnosť stanoviska na daný prípad.